

Gjenpart

Angaaende Etableringen af et
Kjøbstadanlæg ved Silkeborg i
Jylland.

Allerunderdanigst Forestilling.

Paa Rentekammerets allerunderdanigste Forestilling har det behaget Deres Majestæt under 17de September forrige Aar allernaadigst at beordre Deputeret i Det Danske Cancellie, Conferentsraad Lange, Deputeret i General Toldkammer og Commerce-Collegiet, Conferentsraad Garlieb, og medunder tegnede Unsgaard at sammentræde i en Commission, for, efter indhentede Oplysninger fra og Overveielse med alle Vedkommende, at meddele et allerunderdanigst Forslag til de Betingelser, under hvilke et Kjøbstadanlæg ved Silkeborg i Jylland kunde være at tillade, og til Reguleringen af dette Anliggende i det Hele.

Bemeldte Commission, som strax traadte i Virksomhed og som, efter at have i sine forskellige Møder overveiet Sagen, fandt det nødvendigt i afvigte Sommer at træde sammen paa selve Silkeborg og der at tilkalde adskillige Mænd, som, ifølge deres Embedsstilling eller deres nøie Kjendskab til Forholdene, maatte antages at kunne have en begrundet Mening om de flere under Overveielse komne Puncter, har derefter forfattet og til Kammeret afgivet en allerunderdanigst Forestilling, hvori Commissionen, næst at udtale som et Princip, hvorfra den er gaaet ud, at det paatænkte Kjøbstadanlæg ikke strax bør iværksættes, men alene forberedes ved at paa den ene Side de Midler, som kunne befordre Opnaaelsen af Øiemedet, saavidt muligt, fremmes, medens paa den anden Side de alene forberedes ved at paa den ene Side de Midler, som kunne

befordre Opnaaelsen af Øiemedet, saavidt muligt, fremmes, medens paa den anden Side de Hindringer, som maatte findes at stille sig derimod, søges fjernede, omstændeligen har yttret sig om, hvad der i disse Retninger hensigtsmæssigen kunde være at iagttage, samt derhos har fremsat Forslag til den allerhøieste Resolution, som det ansees ønskeligt, at det maatte behage Deres Majestæt at afgive.

Kammeret, som i alt Væsentligt fandt Anledning til at tiltræde de af Commissionen udviklede Principer og Anskuelser, har, efterat Sagen var saa vidt fremmet, over samme indhentet det danske Cancellies Betænkning. I denne Betænkning har Cancelliet

1
aldeles tiltraadt de af Commissionen udtalte Grundprinciper med Hensyn til Ordningen af det omhandlede Anliggende, idet Cancelliet navnlig med Commissionen har fundet det aldeles hensigtsmæssigt, at det paatænkte Kjøbstadanlæg ikke strax iværksættes, men at det kun forberedes ved de Midler, som af Commissionen ere foreslaaede,

og 2
hvad i Særdeleshed angaaer de i Commissionens Forestilling foreslaaede Bestemmelser angaaende Adgang for Nybyggerne til at nedsætte sig paa det for den eventuelle Kjøbstad bestemte Gebeet, yttret, at det vel ikke forekommer Cancelliet meget sandsynligt, at der

letteligen vilde opstaae en overdreven Conflux af Folk, der vilde drive Haandværk sammesteds, men at det dog, efter Collegiets Formening, er forsigtigt, at man, saaledes som af Commissionen foreslaaet, værner imod overdreven Conflux, ved at gjøre Nedsættelsen til Gjenstand for Bevilling.

I Hovedsagen har saaledes Cancelliet erklæret sig for, at et Kjøbstadanlæg ved Silkeborg forberedes paa den af Commissionen foreslaaede Maade. Derimod har Cancelliet fremsat nogle Bemærkninger ved enkelte af Commissionens Indstillingspuncter.

Idet Kammeret nu hermed allerunderdanigst fremlægger den af Commissionens udarbejdede Forestilling saavelsom Cancelliets Betænkning, skulde vi tillade os ordlydende at optage bemeldte Commissions Forslag til den allerhøieste Resolution, som den har anseet det ønskeligt, at Deres Majestæt allernådigst vilde afgive i Sagen. Og skulde vi derhos ved de paagjældende Indstillingspuncter fremsætte Cancelliets Bemærkninger saavelsom Kammerets derved, samt ved Sagen i det Hele fremkaldte Yttringer.

Commissionens nysmeldte Forslag til en allerhøiest Resolution er af følgende Indhold:

Hermed har Cancelliet - som meldt - Intet havt at erindre.

Vi bifalde allernaadigst, at der ved Hovedgaarden Silkeborg i Linaae Sogn, Gjern Herred, Skanderborg Amt, i Vort Land Nørre-Jylland maa oprettes en Handelsplads under følgende Bestemmelser:

Angaaende nærmere Betegning af Stedet, hvor

Handelspladsen skal anlægges, dens Størrelse, Inddeling, m.v.

1.

Bemeldte Handelsplads bliver at anlægge paa Hovedgaardens Vestermark, og navnlig paa den Deel af samme, som grændser til Langsøen, saaledes at der ved Anlægget i det Væsentlige tages Hensyn til den af Major Schlegel af Vort Ingenieurcorps udarbejdede Plan, hvilken Vi allernaadigst approbere.

2.

Medens ovennævnte Plads foreløbig vil komme til at udgjøre Byens vestlige Deel, uden at der dog endnu for samme afstikkes bestemte Grændser, idet Pladsens Udstrækning mod Vesten langs Langsøen forbeholdes, skal Byens østlige Deel omfatte det drewsenske Fabrik anlæg, saaledes som dette nu er opført eller i sin Tid yderligere maatte vorde udvidet, tilligemed samtlige Vaaninger, der ere eller maatte vorde opbyggede til Beboelse for Fabrikens Betjente og Arbejdere, som i Eet og Alt blive at indbefatte under Byen.

1.

Herved er Intet fra Cancelliets Side bemærket. Vi skulde derfor allerunderdanigst anbefale indmeldte af Major Schlegel udarbejdede, ved Forestillingen fremlagte, Plan til Deres Majestæts allerhøieste Approbation.

2.

Herved hr Cancelliet bemærket:
Om det er hensigtsmæssigt, at de drewsenske Fabrik anlæg indlemmes i den eventuelle Kjøbstad, synes tvivlsomt, navnlig med Hensyn til den Fare, at disse i Tiden ville afgive mange Fattige til Communens Forsorg. I alt Fald synes det, at der maatte stilles nogle Betingelser med Hensyn til Fabrikarbejdernes Forsørgelse i Trangstilfælde. Ligeledes burde det vel udtrykkeligen udtales, at de Immuniteter, der maatte blive bevilgede Nybyggerne, ikke skulle komme det drewsenske Fabrik anlæg og de for dettes Skyld allerede opførte Bygninger tilgode.

I den Anledning maa Kammeret yttre, at dette Collegium anser netop det drewsenske Fabrik anlægs Indmeldelse i den paatænkte By for en af de største Fordele, der kan tænkes for denne, navnlig med Hensyn til de betydelige Bidrag, som derved ville erholdes til Byens Skolevæsen, Fattigvæsen og alle dens communale

Indretninger. Kan Noget bidrage til dens Velvære og Flor, vil det vistnok blive Forbindelsen mellem Fabrikkerne og de øvrige Haandteringer, men i saa Fald maa det sikkerligen ogsaa ansees af Vigtighed for den nye Commune, at Fabrikernes og dens egen Tarv gjøres saa uadskillelig forbunden som muligt. Kammeret skjønner derfor ikke rettere, end at man bør holde saa meget som muligt paa, at Fabriketablisementet indlemmes i den eventuelle Kjøbstad, og Collegiet er derhos tilbøieligt til at antage, at Fabrikeierne snarere kunde finde Regning ved at holde sig adskilt fra Byen, en ved at erholde Fabrikken inlemmet i samme, i hvilken Anledning undertegnede Unsgaard maa bemærke, at Drewsen først efter megen Overveielse erklærede sig for, at Etablissementet incorporeredes i Byen.

Om der bør stilles nogle Betingelser med Hensyn til Fabrikarbejdernes Forsørgelse i Trangstilfælde, er en anden Sag. Efter hvad Drewsen mundtlig har yttret for mig, Unsgaard, vil der vist ikke være Meget til Hinder for at opnaae saadanne Betingelser. Vi skulde derfor allerunderdanigst indstille, at det maatte være Cancelliet forbeholdt at arrangere det Fornødne i denne Henseende.

At Fabrikken ei bliver deelagtig i de ovenfor af Cancelliet omhandlede Immuniteter er ogsaa Commissionens Mening. Vi maae for saa vidt allerunderdanigst henvise til, hvad nedenfor under No 12 er yttret.

3.

Da den nye Hovedlandevei, der, ifølge Vor allerhøieste Bestemmelse, skal anlægges fra Aarhus til Ringkjøbing over Silkeborg, ved den under No 1 bifaldte Plan er givet saadan Retning, at den danner Byens Hovedgade, ville Vi have Vort Ingenieurcorps paalagt at foranstalte, at det fornødne Jordarbeide paa denne Vei, forsaavidt den fører gennem Byen, snarest muligt vorder udført.

II.

Angaaende Betingelserne for Nybyggernes Nedsættelse paa Pladsen.

4.

Uagtet der paa bemeldte Handelsplads skal kunne udøves alle de samme Næringsbrug, som ellers i Almindelighed ere Kjøbstæderne forbeholdte, saa skulle dog de Næringsbrugere, som der attraae at nedsætte sig, for der at drive saadan Næring, saalænge Pladsen endnu ikke definitivt er organiseret som Kjøbstad, der til erhverve Bevilling. Herfra undtages dog de enkelte Haandværkere og andre Næringsbrugere, som, ifølge de gjældende Regler, frit kunne nedsætte sig overalt paa Landet og der udøve deres Bedrift; thi disse skulle ogsaa være berettigede til at nedsætte sig paa Handelspladsen og uden særlig Bevilling der at drive bemeldte Næringsbrug med samme Frihed, som andetsteds paa Landet, saalænge Plad-

3.

Herved er Intet bemærket af Cancelliet. Jordarbeidet, som i og for sig ikke vil medføre nogen betydelig Udgift, er - forsaavidt det, førend Deres Majestæts allerhøieste Resolution er afgiven, kunde skee - allerede paabegyndt for Veikassens Regning og vil uophødeligen blive fortsat.

II

4.

Da Pladsen er bestemt til en Kjøbstad, kunde det, efter Cancelliets Formening, være et Spørgsmaal, om det var principmæssigt, at i sig saabetydende Haandværk som Smedehaandværket og Hjulmagerprofessionen skulde gjøre Undtagelse fra den foreslaaede almindelige Regel om Nødvendigheden af at erhverve Bevilling.

Kammeret maa indrømme, at vistnok Meget taler for, at al Haandværksdrift, hvad den før omhandlede nye Commune angaaer, blev Gjenstand for Bevilling. Imidlertid kan for den modsatte Mening anføres den Betragtning, der har motiveret Commissionens Forslag, nemlig at det, saalænge Pladsen ikke endnu er nogen Kjøbstad, maa, efter de gjældende Regler, være de Haandværkere, der ellers frit kunne nedsætte sig paa Landet, til-

sen endnu ikke har erholdt Kjøbstædernes sædvanlige Rettigheder. Saa længe skulle ogsaa de concessionerede Landhaandværkere frit kunne arbejde for Byens Indvaanere.

5. Bevillinger til Handel, Møllebrug, Krohold, Fabrikdrift, Farverie, o.s.v., der, efter de Sædvanlige Regler, erhverves i Vort danske Cancellie, Vort Rentekammer og Vort General-Toldkammer- og Commerce-Collegium af dem, der paa slige Næringsbrug ville etablere sig paa Landet, og som tildeels ogsaa udfordres til sammes Udøvelse i Kjøbstæderne, ville ogsaa for Handelspladsens Vedkommende blive at ansøge i det Regjerings Collegium, under hvis Ressort samme henhøre. Derimod ville saadanne Bevillinger til Haandværks og andet Næringsbrug, som ellers henhøre under den locale Øvrigheds Ressort, være at ansøge hos den af Os under 17de September forrige Aar, for at gjøre Forslag til Pladsens Regulering nedsatte Commission, der indtil videre skal forblive i Function.

ladt ogsaa at nedsætte sig ved Silkeborg, og at det Modsatte vil være en Undtagelse fra den gjældende Lovgivning.

Maatte Cancelliet ikke desmindre finde en slig Undtagelse hensigtsmæssig, kan Kammeret fra sin Side ei have Noget derimod at erindre.

5. Herved er af Cancelliet bemærket, at det ansees tvivlsomt, om den foreslaaede Bemyndigelse for Commissionen til at meddele saadanne Bevillinger, som andetsteds henføre under den locale Øvrigheds Ressort, har saa betydelige Grunde for sig, at en saadan Undtagelse fra hiin Øvrigheds sædvanlige Myndighed derved skulde være tilstrækkelig motiveret.

I den Anledning maa medunderteignede Unsgaard saavel paa Commissionens øvrige Medlemmer som paa egne Vegne allerunderdanigst tillade sig den Yttring, at det vistnok kan ansees hævet over al Tvivl, at Commissionen ikke vilde have foreslaaet en slig Foranstaltning, hvorved dens Medlemmer paatage sig et vanskeligt og ulønnet Hverv, der sikkerligen vil medføre flere Bryderier og Ubehageligheder, naar det ei havde været dens Overbeviisning, at Saadant vilde være nødvendigt til Opnaelsen af det tilsigtede Øiemed. Efter Cancelliets ovenfor fremsatte Ytringer maatte Commissionen derfor vistnok saa meget mere attraae sig fritagen for det omhandlede Hverv, saafremt hiint Forslag paa nogen mulig Maade kunde ansees motiveret med Andet, end Interesse for det nye Anlæg.

6.

Med Hensyn til de personlige Qualificationer, hvorefter de Paagjældendes Adkomst til at meddeles en ansøgt Bevilling bliver at bedømme, maa iagttages, at uagtet delige Landhaandværkere ikke derfra skulle udelukkes, ville dog solide Haandværkere, der allerede have været bosatte i en Kjøbstad eller i alt Fald der ere oplærte, være at tage i fortrinlig Betragtning. At de Paagjældende have gjort et Mesterstykke, enten det laugsmæssige eller i alt Fald der ere oplærte, være at tage i fortrinlig Betragtning. At de Paagjældende have gjort et Mesterstykke, enten det laugsmæssige eller i alt Fald et saadant, som fordrer i Kjøbstæderne, hvor der ikke er Laug, bliver vel at

Lige som Kammerets øvrige Medlemmer imidlertid i Commissionens her omhandlede Forslag kun see et umiskjendeligt Beviis paa dens særdeles Interesse for Sagen, saaledes finde vi ikke alene ingen Betænkelighed ved, at den omhandlede Bemyndigelse meddeles, men maa endog, efter de bestaaende Forhold, ansee den som en væsentlig Betingelse for det nye Anlægs heldige Fremgang.

Vi kunne desaarsag ikke finde Grund til allerunderdanigst at tilraade nogen Forandring i den af Commissionen i saa Henseende foreslaaede Bestemmelse, og det saa meget mindre, som Cancelliet har fundet det nødvendigt, at Commissionen desuagtet indtil videre forbliver i Function, hvad vi ikke kunne andet end ansee ønskeligt.

6.

Kancelliet har herved bemærket, at det formeentlig turde være et Spørgsmaal, om de Betingelser, som ere opstillede for Meddelelse af Bevillinger saavel til Haandværksdrift som til Handelsdrift, ere i alle Dele aldeles svarende til Forholdene, og at der navnlig synes at kunne være Tvivl om Hensigtsmæssigheden af den foreslaaede fortrinlige Adgang til slige Bevillinger for dem, der forhen have været Haandværkere eller Handlende i en anden Kjøbstad. Imidlertid - tilføier Cancelliet - ere de i denne Henseende foreslaaede Regler dog ikke mere bindende, end at der ved sammes Anvendelse kan tages Hensyn til alle andre Forhold. Med hensyn til disse Cancelliets Ytringer, der synes at forudsætte, at Collegiet ikke har havt noget Væsentligt at erindre i den om-

ansee som en anbefalende Omstændighed, men dog ikke som saa afgjørende, at Andre skulle udelukkes, der ikke have aflagt saadan Prøve, naar de paa andre Maader fyldestgjørende kunne legitimere deres Duelighed, og at deres oeconomiske Forfatning er af den Beskaffenhed, at de ikke letteligen ere udsatte for at falde det Offentlige til Byrde. Imidlertid ville dog ordentligviis alene de Haandværkere, som have aflagt Mesterprøve, være at meddele Bevilling til at holde Svende og Drengene, med mindre der maatte findes Anledning til at meddele En eller Anden blandt dem, som ikke ere i dette Tilfælde og som i Reglen kun erholde Adgang til at arbejde med egne Hænder, særlig Bevilling af samme Omfang.

Da Hovedformaalet med Pladsens Oprettelse er at forskaffe Beboerne i det Indre af Jylland en lettere Adgang til Af sætning af deres Producter, bliver der, ved Meddelelse af Bevilling til at drive Handel sammesteds, at tage nøie Hensyn til, at slige Bevillinger kun forundes solide og dygtige Handelsmænd, helst saadanne, der allerede tidligere have siddet i en omfattende Virksomhed og navnlig beskæftiget sig med Producthandel.

7. Naar en Indbygger ønsker at forlade Pladsen eller ved Døden afgaaer, vil han eller hans Boe kunne forvente, at den ham meddelte Bevilling ombyttes med en anden, lydende paa den Person, til hvem han afhænder sine Bygninger, m.v., saafremt Kjøberens iøvrigt findes qualifice-

handlede Henseende, hvad for Vort Vedkommende ogsaa er Tilfældet, maae vi indskrænke os til at bemærke, at der i Commissionens Forslag alene er antydet de vigtigste Momenter, der kunne komme i Betragtning ved Bevillingers Meddelelse, men at der vistnok turde være Grund til at befrygte, at det ei vilde lede til Opnaaelsen af de bedste Resultater, naar dem endelige Afgjørelse, navnlig hvad Haandværksbevillinger angaaer, ikke skeer med Nogen, der har en ret levende Interesse for det nye Anlæg, hvorom vi tilade os allerunderdanigst at henvise til hvad vi allerede ovenfor under No 5 have yttret.

7. Den her foreslaaede Bestemmelse har Cancelliet formeent maa skee at kunne have nogen Betænkelighed, da Næringsretten derved kommer til at nærme sig et reelt Privilegium, hvis Erhvervelse derved bliver kostbarere. Denne Betænkelighed er vistnok ikke undgaaet Commissionens

ret til Udøvelsen af sligt
Næringsbrug.

8.

Ved Meddelelsen af de omhandlede Bevillinger, der maae udeliveres gratis og udfærdiges paa ustemplet Papiir, forsaavidt saadant ellers dertil vilde være fornødent, bliver ordentligviis at iagttage, at der indtil videre ikke udfærdiges flere, end Egnens og Pladsens Tarv udfordrer; de blive samtlige at clausulere derhen, at de fortæbes, saafremt det Næringsbrug, paahvilket Bevillingen lyder, ikke etableres inden en vis Tid efter sammes Udfærdigel-

Opmærksomhed. Men den har - som dens Forestilling viser - fundet den Betragtning overveiende, at man, hvis Bevillingssystemet ikke modificeres noget i Faveur af de Nybyggere, som havde opført Bygninger, kunde frygte for, at Mange vilde lade sig afholde fra at nedsætte sig paa Pladsen og der opføre Vaaninger, idet de vare udsatte for, at saadanne Vaaninger ei kunde ventes afhændede til antagelig Priis, naar Eierne sebere ved døden afgik eller bestemte sig til at forlade Pladsen. Den af Cancelliet udhævede Følge at det Foreslaaede vil ogsaa, efter vort Begreb, for største Delen bortfalde, naar - som Commissionen har formeent - det omhandlede Tilsgagn kun skulde gjælde for de første Nybyggere og saalænge Pladsen ikke maatte være optagen blandt Kjøbstæderne. Dette kunde maaskee have været udtrykt noget tydeligere i Indstillingspunctet. Men naar Saadant skeer, skjønner vi ikke at der bør skee nogen Forandring i det Foreslaaede.

8.

Herved har Cancelliet Intet specielt fundet at erindre.

Kammeret skal iøvrigt, med Hensyn til Afdelingen No II eller Indstillingspuncterne No 4-8, begge inclusive, tillade sig i Almindelighed allerunderdanigst at andrage paa, at Cancelliet maatte meddeles Commissionens Forslag og Kammerets Ytringer, og derhos paalægges det allersnarest muligt at indgive allerun-

se; i Almindelighed bliver Fristen at bestemme til et Aar, dog kan der forundes en længere, hvis Saadant efter Næringsbrugets Beskaffenhed eller andre særlige Omstændigheder findes tilstrækkelig begrundet.

Angaaende de Nybyggerne indrømmede Begunstigelser, Bygningernes Indretning, m.v.

9. Af de, Silkeborg tilligende, Enge og Markjorder, ville Brødrene M. og C. Drewsen, i Henhold til den Forbeholdenhed, der er taget ved Grundlaget for den med dem indgaaede Forpagtningscontract, foreløbigt have at afgive 50 Tønder Land Eng og den saakaldte Vestermark, bestaaende af omtrent 250 Tønder Land. Disse Enge og Jorder ville Vi - under Forbehold af, i sin Tid, naar Spørgsmaalet om Pladsens Organisation som Kjøbstad definitivt Afgjøres, at tage en yderligere Bestemmelse om sammes Anvendelse - indtil videre have anvist til Afbenyttelse for Nybyggerne, saaledes, at de afsættes i passende Lodder til Bortforpagtning ved Auction, Markjordene paa 9 og Engene paa 1 Aar ad Gangen.

Iblandt Forpagtningsvilkarene, der iøvrigt blive nærmere at bestemme, maa navnlig optages, at Leierne, foruden de øvrige paa Lodderne hvilende Skatter og derdanigst Forslag til ende-

lig Afgjørelse af de Regler, hvorefter Tilladelsen til Nybyggernes Nedsættelse ved Silkeborg indtil videre kunde være at meddele.

9. Herimod kan Kammeret, efter hvad det tidligere har yttret for Deres Majestæt i Anledning af forpagtnings-Overdragelsen til Brødrene Drewsen, Intet have at erindre for den Kongelige Kasses Vedkommende.

Iøvrigt har Cancelliet ved dette Punct bemærket: "Med Hensyn til de den vordende Commune forbeholdte Enge og Markjorder forekommer det ikke Collegiet raadeligt, at der tages nogen ubetinget Bestemmelse om, at Lodderne skulle sættes til Auction mellem Nybyggerne, hvilket stundom kunde gjøre det vanskeligt for disse paa billige Vilkaar at erholde den fornødne Jord. Det kunde derimod overlades Commissionen, efter Omstændighederne, enten at bortforpagte Lodderne ved Auction eller underhaanden at distribuere dem blandt Nybyggerne i Aaremaal, mod en i ethvert Tilfælde fastsat aarlig Afgift, og dette sidste Alternativ kunde maaskee i det Hele være det retteste"; Denne Cancelliets Yttring, som Kammeret ikke kan andet,

Afgifter, have at svare en Grundafgift af 32 Sk pr Tønde Land, samt at Afgrøden kun maa hjemføres til den Deel af Pladsen, der ligger vesten for Gudena, og den derefter faldende Gjødning kun paaføres Vestermarken.

10.

Ved Engenes Deling skal der dog ikke gjøres Krav paa det Ladebygningen nærmest beliggende Stykke af den saakaldte Store Mae, hvilket Stykke, der paa det Os forelagte Kort over Hovedgaardens Tilliggende er betegnet med a., skal forbeholdes Brødrene Drewsen til Byggeplads, dog saaledes, at de deraf maa afgive fornøden Plads til en Vandledning fra Aaen, saafremt en saadan maatte ansees hensigtsmæssig til Driften af det intenderede Jernværk eller andet Fabrik anlæg, ligesom ogsaa en yderligere Lod af den endnu disponible Deel af bemeldte Eng, der foreløbig skal være til Nybyggernes Brug, imod forholdsmæssig Godtgjørelse andetsteds, maa tilbagegives bemelde Fabrikeiere til Byggeplads efter Afbenyttelsen af de paa den østlige Side af Gudena beliggende, dem i Arvefæste overdragne Grundstykker.

en yderligere Lod af den endnu disponible Deel af bemeldte Eng, der foreløbig skal være til Nybyggernes Brug, imod forholdsmæssig Godtgjørelse andetsteds, maa tilbagegives bemelde Fabrikeiere til Byggeplads efter Afbenyttelsen af de paa den østlige Side af Gudena beliggende, dem i Arvefæste overdragne Grundstykker.

end finde fuldkommen begrundet, maae vi saaledes aldeles tiltræde.

10.

Herunder Intet bemærket fra Cancelliets Side, og Kammeret kan, for sit Vedkommende, heller Intet have derimod at erindre, da det Hele sigter til at forme den vordende Communes og Fabrikeiernes Tarv paa en hensigtsmæssig Maade. Paa den Maade vil det ogsaa kunne opnaaes, at den tidligere til et Jernværk forbeholdte Plet Jord kan overlades Brødrene Drewsen, hvorved igjen undgaaes de Ulemper, der kunde flyde for Deres Majestæts Kasse af de hidtil gjældende Bestemmelser med Hensyn til Flademalet ved Silkeborg.

11.

Ligesom den i foregaaende 5te Post nævnte Commission overhovedet, indtil anderledes bestemmes, vil have at ordne det Fornødne i Henseende til Reguleringen af Etablissementets Anliggender og at afgjøre de desangaaende opstaaende Spørgsmaal, forsaavidt samme ei henhøre under vedkommende Collegiers eller Vor egen allerhøieste Afgjørelse, saaledes ville Vi navnlig have den overdraget, efter foregaaende Opsigelse, at iværksætte Delingen af Engene mellem Forpagterne og Communen, at foranstalte Lodderne afsatte i Engene og i Marken, at approbere Conditionerne, hvorefter disse Lodder stilles til Auction, og de skete Auctionsbud, samt at anvise Nybyggerne Byggepladsene og paa disse at udfærdige Overdragelsesdocumenter. Endelig ville Vi have bemeldte Commission bemyndiget til, indtil videre, at anvende Overskudet af de aarlige Forpagtningssummer saavel af Engene som af Jorderne, efter Fradrag af de derpaa hvilende Skatter og Afgifter, til Bestridelse af Bekostningen paa offentlige Indretninger ti Communens Tarv.

12

De Nybyggerne, som herefter nedsætte sig paa Pladsen, skulle i 5 Aar, fra denne allerhøieste Resolutions Datum at regne, være fritagne for at erlægge saavel Jordafgift af det Areal, der anvises dem til Byggeplads, m.v., som Bygningsafgift af de Bygninger, som derpaa op-

11.

Cancelliet har herved Intet havt at bemærke, og Kammeret kan fra sin Side ikke heller have Noget derved at erindre, naar undtages den Forandring i Redactionen, der vil være en Følge af Cancelliets Ytringer ad No 9 ovenfor, saafremt disse finde allerhøiest Bifald.

12.

Ligesom Cancelliet Intet har havt at erindre ved dette Punct, saaledes kan Kammeret, efter hvad det tidligere allerunderdanigst har foreslaaet for Deres Majestæt, heller Intet have at bemærke ved Forslagene.

At iøvrigt de ældre saavel- som de tilkommende Fabrik-

føres; men efter bemeldte Termins Forløb ville de foruden Bygningafgift efter de for Kjøbstæderne gjældende Regler, have at svare en passende aarlig Grundleie til Statskassen, der nærmere bliver at bestemme for hver Grund i Forhold til sammes Beliggenhed og Afbenyttelse, men i intet Tilfælde maa overstige 4 Sk pr 100 Kv Alen.

Foreløbigen, saalænge Pladsen ikke organiseres som Kjøbstad, bortfalder Erlæggelse af Consumption og Formalingsafgift, men de Brændeviinsbrændere, som maatte erholde Tilladelse til at nedsætte sig, skulle, i Henseende til Control og Beskatning, i det ommeldte Tidsrum være at underkaste de for Landbrænderiernes gjældende Regler.

13.

De Bygninger, som Nybyggerne opføre, skulle være solide, og i det Mindste Forhuset af Grundmuur, samt forsynes med Tegtag, og den Deel af Grunden, der ikke indtages af de respective Bygninger, af hvilke Vaaninghusene maa anbringes med Facaden umiddelbart ud til Gaden, skal indhegnes med forsvarligt malet Stakit eller Plankeværk.

etablissemeter ikke blive deelagtige i de her omhandlede Immuniteter, synes tydeligt nok at ligge i Ordne: "da Nybyggerne, som herefter nedsætte sig paa Pladsen." Imidlertid kunde maaskee for større Tydeligheds Skyld, i Stedet for Ordet "Pladsen", sættes "den Deel af Pladsen, der ligger paa den vestlige Side af Gudena." Herom henholde vi os allerunderdanigst til Bemærkningerne ovenfor ad No2.

13.

Det er uden Tvivl med Hensyn til dette Punct at Cancelliet har bemærket, at de Indskrænkninger, som Lovgivningen har foreskrevet i Henseende til Landbygninger, maae være uanvendelige paa de Bygninger, der opføres paa den omhandlede Plads, forudsat at ogsaa Bagbygningerne skulle være teglhængte, hvilket sidste Punct Cancelliet formener ikke tydeligt nok udtalt i Commissionens Forestilling.

Der kan vistnok ikke være Tvivl om, at det har været Commissionens Mening, at Bygningerne i det Hele skulle være teglhængte, og maaskee, til større tydelighed, kunde foran Ordet "forsynes" indskydes Ordene

IV

Angaaende Pladsens offentlige Indretninger, dens kommunale Væsen og sammes Bestyrelse

14.

I Henseende til Gudstjenesten og Udførelsen af Ministerialia skulle Pladsens Beboere fremdeles og indtil videre henhøre unde Linaae Sogn, til hvis Præst de ogsaa indtil videre have at svare Offer. Dog ville Vi have det sat under nærmere Overveielse, hvilke Foranstaltninger der kunne være at træffe, for at den egentlige Gudstjeneste paa Søn- og Helligdagene kunde afholdes paa selve Pladsen, i hvilken Henseende Vi imøsee Vort Cancellies nærmere allerunderdanigste Forestilling.

15.

Hvad Jurisdictions-Forholdene angaaer, da skal vel Pladsen indtil videre henhøre

”;Bygningerne i det Hele.”

Løvrigt har det behaget Deres majestæt gjentagende allernaadigst at yttre for mig, Unsgaard, at der burde sørges for, at Bygningerne erholdt et anstændigt, hyggeligt Udortes. I den Henseende troer Kammeret at burde allerunderdanigst foreslaae, at det gjøres Vedkommende til Pligt saalænge Commissionen vedbliver at fungere, at indsende en Tegning til de nye Bygninger, forinden disse opføres. Commissionen kunde da conferere med en Bygningskyndig og derefter enten approbere Tegningen eller antyde de Forandringer, der burde gjøres.

IV

14-16

Hvad der forekommer Cancelliet som den vigtigste Tvivl ved hele Sagen, er, om Pladsen strax skal betegnes og, allerede inden det er afgjort, om den bliver Kjøbstad, behandles som en særlig Commune. Navnlig er det anseet ikke lidet betænkeligt med Hensyn til Fattigvæsenet; thi vel har Commissionen i denne Henseende yttret, at der i Løbet af de første 5 Aar næsten kun vil blive Spørgsmaal om interimistiske Understøttelser imod Refusion af vedkommende Commune, men Cancelliet har hertil bemærket, at der ogsaa i bemeldte Tidsrum vil kunne blive Spørgsmaal om mere, end blot Forskud. Saaledes vilde navnlig Tjenestefolk og Fabrikar-

re under Hjelmlev-Gjern Hereder. Imidlertid skal Herredsfogeden være forpligtet til paa selve Pladsen at holde en af Amtet autoriseret Fuldmægtig. Angaaende de nærmere Bestemmelser for denne Fuldmægtigs Function samt Vilkaarene for hans Ansættelse vil Vort Cancellie have at indkomme med allerunderdanigst Forslag.

16.
Saasnart 20 Nybygger-Familier have nedsat sig paa Pladsen, bliver af Herredsfogden eller dennes Fuldmægtig og 2de af Nybyggerne dertil udvalgte Mænd blandt Pladsens Beboere at udarbejde et Regulativ for Bestyrelsen af sammes communale Væsen, der bliver at indsende til Vort danske Cancellies Approbation, og ved hvis Udarbejdelse der bliver at tage Hensyn til Anordningen af 24de October 1837 og det, ifølge Vor allerhøieste Resolution af 17de November 1841, under 22de Februar 1842 approberede særskilte Regulativ for Ladepladsen Løgstør.

Men, da det ansees magtpaaliggende, at der uophødeligen drages Omsorg for Skolevæsenets Organisation, ligesom det i det Mindste er tvivlsomt, om der ikke strax for Pladsen burde indrettes en særlig Fattigbestyrelse, vil Vort Cancellie have at anordne en Commission bestaaende af Mænd, der ere velbekjendte med de locale Forhold, for,

beidere i Sygdomstilfælde en Tidlang kunne blive at forsørge af denne særegne Commune, uden at der herfor vilde kunne fordres Refusion af den forøvrigt forsørgelsespligtige Commune.

I Henseende til Skolevæsenet bør der, efter Cancelliets Formening, vistnok uden Ophold gjøres Noget med Hensyn til Fabrikbørnene, men dette burde - vedbliver Cancelliet - vel snart skee paa Fabrikeernes Bekostning. Vel kunde disse ikke umiddelbart nødes til at oprette en egen Skole, men da de ellers maatte finde sig i, at Børnene bleve tilholdte at søge Districtets Skole, vilde de, for at undgaa dette, vistnok være villige til at oprette en egen Skole, imod at det Bidrag, som kunde fordres af dem og deres Fabrikarbeidere til Stedets almindelige Skolevæsen bortfalde.

At for Øieblikket et eget Polititilsyn paa Stedet skulde være nødvendigt, er ikke forekommet alle Cancelliets Medlemmer klart, og ligesaa lidet, at en særlig Gudstjeneste dér behøves at organiseres. Forsaavidt det navnlig i førstnævnte Henseende er foreslaaet, at en særegen Politifuldmægtig dér skulde have Bolig, har Cancelliet formeent, at en definitiv Bestemmelse derom for Tiden ikke er fornøden, og Cancelliet har i denne Henseende forbeholdt sig at tage under nærmere Overveielse og

efter Conference med Sog-
neforstanderskabet i
Linaae Sogn, at gjøre For-
slag angaaende begge de
ommeldte Gjenstande,
hvilke Forslag gjennem
vedkommende Amtsraad
og Skoledirection og for-
synet med sammes Be-
tænkning bliver at indsen-
de til Cancelliets Ap-
probation.

nedlægge allerunderdanigst
Forestilling angaaende,
om og hvorvidt en saadan
Foranstaltning maatte
vise sig at være nødven-
dig.

I Henseende til de her om-
handlede Puncter skal Kam-
meret tillade sig allerunder-
danigst at yttre Følgende:

Forsaavidt Spørgsmaalet er om
Fattig- og Skolevæsenets Organisa-
tion, da maae vi formeene, at
Noget i den Henseende strax
bør gjøres, selvom der kun var
Spørgsmaal om Fabriketablis-
sementet alene. Og vi tror,
at netop den Omstændighed, at Fa-
brikeierne var saameget inter-
esserede i sagen, vil gjøre, at
denne for Øieblikket lettere
vil lade sig midlertidigen ord-
ne. Commissionen har ogsaa
kun andraget paa, at et For-
slag i denne Henseende maatte
indgives til Cancelliet, og det
maae vi ogsaa ansee for rig-
tigst.

Hvad Gudstjenesten angaaer,
da maae vi ligeledes henholde
os til Commissionens Ind-
stilling, i hvilken Henseende
jeg, Unsgaard, iøvrigt
maa allerunderdanigst be-
mærke, at det er mig bekjendt,
at saavel Fabrikeierne som
Sognepræsten i Linaae an-
see det for rigtigst, at der under-
tiden maatte gives Fabrikar-
beiderne Leilighed til at kun-
ne bivaane Gudstjenesten paa
Stedet selv, og det er en Selv-
følge, at Sagen bliver vigtige-
re, efterhaanden som flere Folk
nedsætte sig dér, thi Linaae
ligger over 1 Miil borte.

Af særdeles Vigtighed maae

vi ansee det, at der ved Silkeborg selv stationeres en Mand der kan fungere paa Herredsfogdens Vegne saavel hvad Politiet som hvad flere andre Forretninger angaaer. Naar dette ikke skeer, og naar dertil ikke vælges en Mand, der har særegen Interesse for det unge Anlæg, turde der være Grund til at frygte for, at Etablissementet aldrig vil komme til Kræfter.

sementet alene. Og vi tror, at netop den Omstændighed, at Fabrikerne var saameget interesserede i sagen, vil gjøre, at denne for Øieblikket lettere vil lade sig midlertidigen ordne. Commissionen har ogsaa kun andraget paa, at et Forslag i denne Henseende maatte indgives til Cancelliet, og det maae vi ogsaa ansee for rigtigst.

Hvad Gudstjenesten angaaer, da maae vi ligeledes henholde os til Commissionens Indstilling, i hvilken Henseende jeg, Unsgaard, iøvrigt maa allerunderdanigst bemærke, at det er mig bekjendt, at saavel Fabrikerne som Sognepræsten i Linaae ansee det for rigtigst, at der undertiden maatte gives Fabrikarbejderne Leilighed til at kunne bivaane Gudstjenesten paa Stedet selv, og det er en Selvfølge, at Sagen bliver vigtigere, efterhaanden som flere Folk nedsætte sig dér, thi Linaae ligger over 1 Miil borte.

Af særdeles Vigtighed maae vi ansee det, at der ved Silkeborg selv stationeres en Mand der kan fungere paa Herredsfogdens Vegne saavel hvad Politiet som hvad flere andre Forretninger angaaer. Naar dette ikke skeer, og naar dertil ikke vælges en Mand, der har særegen Interesse for det unge Anlæg, turde der være Grund til at frygte for, at Etablissementet aldrig vil komme til Kræfter.

17.
Til Anvendelse i Ildebrandstilfælde bliver ved enhver Bygning at anskaffe de i Brandforordningen for Kjøbstæderne af 6te April 1832, §15, bestemte Brandredskaber.

18.
For at kontrollere den nøiagtige Overholdelse af de i § 13 givne Forskrifter angaaende Bygningernes Beskaffenhed, skal der strax sammentræde en Commission, bestaaende af Politimesteren eller hans Fuldmægtig og 2de andre af Amtet tilforordnede Mænd. Denne Commission skal, naar bemeldte Forskrifter ere tilsidesatte, og Eieren ikke godvilligen efterkommer Paalægget om deres Overholdelse, foranstalte ham sagsøgt til, under en daglig Mulct, enten at nedrive Bygningen eller at efterleve de for Bygningsmaaden i det Hele fremsatte Regler.

19.
Vi ville have Vort General Toldkammer og Commerce-Collegium paalagt at tage under nærmere Overveielse, hvorledes det fornødne Toldopsyn kan indrettes paa Pladsen, ligesom og, hvad der kunne være at foranstalte i Henseende til den paa Pladsen afsatte Ladepladses Inddæmning og Forsyning med Bolværk, samt Anbringelsen af en Skibsbro eller Mole, og

17.
Herimod er Intet fra Cancelliets Side yttret. Ogsaa dette Punct vedkommer imidlertid nynævnte Collegies Virkekreds og maatte formeentlig nærmere derigjennem behandles.

18.
En særegen Bygningscommission har Cancelliet antaget maaskee ikke at være for Tiden nødvendig, idet Branddirecteuren formeentligen maatte kunne føre det fornødne Tilsyn i denne Henseende.

Kammeret skulde imidlertid meget tilraade at en slig Commission anordnes strax, da det dog er af Vigtighed, at Folk paa Stedet, og ikke den langtfra boende Branddirecteur har stadig Tilsyn med, at de ikke faa Bygninger, om hvis Opførelse der i den første Tid vil blive Spørgsmaal, bygges forsvarligen og i Overensstemmelse med de givne Forskrifter. Ogsaa dette Punct hører under Cancelliet, og bliver, dersom Forslaget af Deres majestæt bifaldes, derigjennem at behandle.

19.
Dette Forslag vove vi allerunderdanigst at anbefale til allehøiest Bifald.

hvorledes de dermed forbundne udgifter kunne tilveiebringes og dækkes.

20.

Naar nogle Aar ere forløbne og senest inden Udgangen af Aaret 1849 vil den af Os under 17de September forrige Aar nedsatte Commission have at nedlægge allerunderdanigst Beretning angaaende hvorledes Forholdene paa Pladsen imidlertid have udviklet sig, og derhos at afgive allerunderdanigst Betænkning, om hvorvidt der efter Tingenes daværende Stilling maatte være Anledning til at forunde Pladsen de sædvanlige Kjøbstadrettigheder, under hvilken Forudsætning det er en Selvfølge, at de, som tidligere have nedsat sig sammesteds, maae underkaste sig de dertil svarende Forpligtelser.

Idet Vi saaledes ved Oprettelsen af denne Handelsplads have søgt at afhjælpe et i de indre Herreder af Nørrejylland længe følt Savn, der har været en væsentlig Hindring for Landbrugets og Industriens Fremskridt i denne Deel af Provindsen, ville Vi tillige, idet Vi erkjende Vigtigheden af, at Pladsens Communicationsmidler snarest muligt erholde den Grad af Fuldkommenhed, som Forholdene tilstede, have Vort Rentekammer paalagt at tage under Overveielse, hvorledes det paa-tænkte nye Hovedlande-

20.

Herimod ved Kammeret Intet at erindre.

Heller ikke ved dette Punct har Kammeret Noget at erindre.

Idet Kammeret endnu tillader sig at vedlægge en Tegning, hvorpaa saavel det drevsenske Etablissement som Pladsen til den nye Handelsplads i det Hele er optaget, skulde Collegiet i Henhold til alt Foranførte, i dybeste Underdanighed indstille til Deres majestæts allerhøieste Resolution:

1.

at indbemeldte af den, med Hensyn til Etableringen af en Kjøbstad ved Silkeborg i Jylland, anordnede Commission i dette Øiemed fremsatte Forslag No 1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 13, 19 og 20, saavel som Slutningsforslagene, maatte, i alt Fald med de af Rentekammeret ved No 9, 11, 12 og 13 paapegede Modificationer, blive allernaadigst approberede, og

2.

at det allernaadigst maatte paalægges det danske Cancellie snarest muligt at indkomme med nærmere allerunderdanigst Forestilling angaaende Forslagene No 4, 5, 6, 7, 8, 14, 15, 16, 17 og 18 samt at Cancelliet i denne Hensigt maatte, navnlig hvad No 4 til 8, begge inclusive angaaer, meddeles selve Forslagene

veisanlæg fra Aarhus til Ringkjøbing, navnlig forsaavidt den Deel angaaer, som skal føre igjennem Hammerum Herred og fremfor Alt fra Silkeborg til Ikast, snarest muligt kan fremmes, ligesom og Vort General Toldkammer- og Commerce-Collegium vil have at tage under nærmere Overveielse, hvilke Foranstaltninger der maatte være at træffe, for snarest muligt at give Farten paa Gudenaal den Forbedring, som Omstændighederne tillade, hvorefter bemeldte Collegier, ethvert for sit Vedkommende, har at forelægge Os Sagen til allerhøieste Afgjørelse.

og Kammerets Yttringer i Anledning af samme. Rentekammeret, d. 25 November 1845.